

Knihovny pro tvorbu GUI

Ing. Petr Veigend
Ing. Filip Vaverka

Brno University of Technology, Faculty of Information Technology
Božetěchova 1/2, 612 66 Brno - Královo Pole

(iveigend,ivaverka)@fit.vut.cz

- Z pohledu uživatele
  - Rychlá odezva
  - Příjemný a uniformní vzhled, dobrá integrace s OS
- Z pohledu vývojáře
  - Snadná a rychlá implementace, možnost prototypování
  - Oddělení logiky aplikace od definice jejího vzhledu
- Z pohledu systému
  - Nízká náročnost na výkon HW (především v nečinnosti)
  - Efektivní využití HW prostředků daného systému (např. vykreslování pomocí GPU)

- Obvykle založena na nekonečné smyčce událostí tzv. „event-loop“
  - Běží po celou dobu běhu aplikace
  - Periodicky se dotazuje operačního systému na přichozí události, na které reaguje
  - Nebo **čeká na příchod další události** (pomocí systémového volání)

```
while forever do
  události ← ZískatUdálosti()
  for U ∈ události do
    | ZpracujUdálost(U)
  end
  Čekat(0.1s)
end
```

```
while forever do
  události ← ČekatNaUdálosti()
  for U ∈ události do
    | ZpracujUdálost(U)
  end
end
```

- Obvykle založena na nekonečné smyčce událostí tzv. „event-loop“
  - Běží po celou dobu běhu aplikace
  - Periodicky se dotazuje operačního systému na příchozí události, na které reaguje
  - Nebo **čeká na příchod další události** (pomocí systémového volání)

```
while forever do
  události ← ZískatUdálosti()
  for U ∈ události do
    | ZpracujUdálost(U)
  end
  Čekat(0.1s)
end
```

```
while forever do
  události ← ČekatNaUdálosti()
  for U ∈ události do
    | ZpracujUdálost(U)
  end
end
```

- **Po dobu zpracování událostí (v obou případech) program nereaguje!**

- Aplikace nemusí testovat, zda vznikly nové události (případně stav vstupních zařízení)
- Události vznikají jednak na straně operačního systému
  - Uživatelský vstup, požadavky na vykreslení okna atd.
- Mohou také vznikat uvnitř aplikace samotné
  - Akce se zpožděním (časovače), komunikace mezi prvky uživatelského rozhraní apod.
- Usnadňuje komunikaci mezi paralelně běžícími částmi aplikace

- Multiplatformní
  - Qt (C++), GTK (C), SWING (Java)
- Microsoft Windows
  - WinForms, WPF (.NET), UWP

- Kompletní vývojová platforma pro desktop, mobilní a vestavěné aplikace
  - Vývojové prostředí (QtCreator), meta systém pro překládání a sestavení (QMake), sada knihoven
- Multiplatformní
  - Linux, Windows, Android, iOS, . . .
- Rozsáhlá sada knihoven/modulů pro usnadnění různých oblastí vývoje aplikací
  - Qt Core, Qt Widgets, Qt GUI, Qt Multimedia, Qt Network, Qt QML, Qt Quick, Qt SQL, Qt Test,
- Rozšíření jazyka C++ o systém událostí
  - Zajištěno kombinací generování kódu při překládání (QMake/MOC – *Meta-Object Compiler*) a knihoven

- Základní modul Qt obsahující hlavní rozšíření C++
- Meta-objektový systém
  - Umožňuje komunikaci mezi objekty pomocí **signálů a slotů** (viz dále)
  - Oproti C++ udržuje meta informace o objektu a jeho vlastnostech („property“)
  - **Hierarchie objektů umožňuje automatické uvolňování objektů**
  - Pomocí `QObject`, `Q_OBJECT`, `MOC`
- Vytvoření vlastního Qt objektu

```
#include <QObject>
class MyObject : public QObject
{
    Q_OBJECT // makro, zpracuje se pomocí MOC
public:
    MyObject(QObject *parent = nullptr)
        : QObject(parent) { /* ... */ }
    // ...
};
```


- Vlastnosti („property“) objektu – proměnné, které objekt vystavuje vnějšímu světu
  - `Q_PROPERTY(<typ> <jméno> [READ <get-metoda>] [WRITE <set-metoda>] [NOTIFY <signál>])`
  - Zapouzdřuje koncept metod pro nastavení/získání hodnoty z objektu („getter-setter“)
  - Umožňuje propojení se systémem událostí (signálů a slotů)
  - **Nezbytné pro využití systému Qt Quick**
- `Q_PROPERTY(int x READ getX WRITE setX NOTIFY xChanged)`
  - Definuje vlastnost objektu s názvem „x“ typu „int“
  - Hodnota je získána pomocí metody „getX“ a změněna „setX“ (metody je nutné implementovat)
  - Okolí je o změně její hodnoty informováno signálem „xChanged“
- `Q_PROPERTY(int x MEMBER m_x)`
  - Zpřístupňuje členskou proměnnou „int m_x;“

```
#include <QObject>
class MyObject : public QObject
{
    Q_OBJECT

    Q_PROPERTY(QString x READ getX WRITE setX
                NOTIFY xChanged)
public:
    MyObject(QObject *parent = nullptr)
        : QObject(parent) { /* ... */ }

    QString getX(); // obdobné std::string
    void setX(const QString &x);

signals:
    void xChanged();
};
```

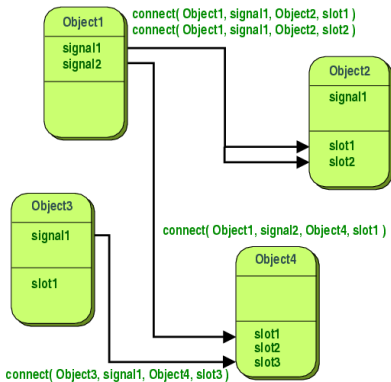
- Systém událostí – signály a sloty
  - Umožňuje komunikaci mezi jinak nezávislými objekty
  - Implementace návrhového vzoru pozorovatele „Observer“
  - Může (vlákna), ale obvykle nevyužívá frontu událostí

```

class Obj1 : public QObject
{ // ...
signals:
    void signal1();
};

class Obj2 : public QObject
{ // ...
signals:
    void signal1();
public slots:
    void slot1() { /* ... */ }
    void slot2() { /* ... */ }
};

```


Obrázek: Signály a sloty v Qt

```
int main(int argc, char *argv[])
{
    QApplication a(argc, argv);

    Obj1 obj1;
    Obj2 obj2;

    connect(&obj1, SIGNAL(signal1()),
           &obj2, SLOT(slot1()));
    connect(&obj1, SIGNAL(signal1()),
           &obj2, SLOT(slot2()));

    MainWindow w;
    w.show();

    return a.exec(); // Event-loop
}
```

```
int main(int argc, char *argv[])
{
    QApplication a(argc, argv);

    Obj1 obj1;
    Obj2 obj2;

    connect (
        obj1, &Sender::valueChanged,
        obj2, &Receiver::updateValue
    );

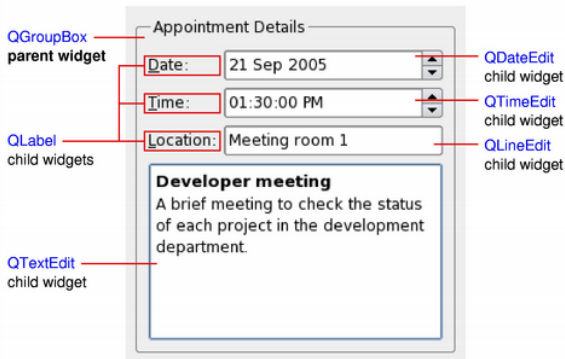
    MainWindow w;
    w.show();

    return a.exec(); // Event-loop
}
```

- tzv. funktorový zápis
- kontrola při překladu (starší zápis se kontroloval za běhu)
- podporuje implicitní přetypování
- nepodporuje převod funkcí z C++ do QML

- Obsahuje základní prvky pro tvorbu uživatelských rozhraní

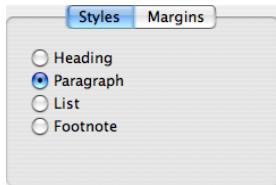
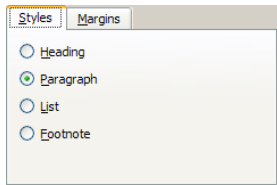
- Obsahuje základní prvky pro tvorbu uživatelských rozhraní
- `QWidget` – základní třída pro prvky grafického rozhraní

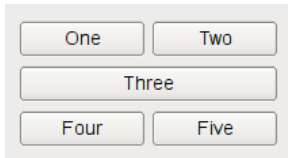
Obrázek: Základní prvky UI

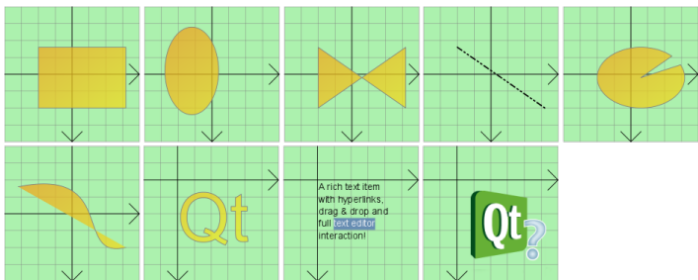
- Obsahuje základní prvky pro tvorbu uživatelských rozhraní
- `QWidget` – základní třída pro prvky grafického rozhraní
- `QStyle` – zajišťuje vykreslování prvků rozhraní

- Obsahuje základní prvky pro tvorbu uživatelských rozhraní
- `QWidget` – základní třída pro prvky grafického rozhraní
- `QStyle` – zajišťuje vykreslování prvků rozhraní
- `QLayout` – manažery rozložení prvků rozhraní

- Obsahuje základní prvky pro tvorbu uživatelských rozhraní
- `QWidget` – základní třída pro prvky grafického rozhraní
- `QStyle` – zajišťuje vykreslování prvků rozhraní
- `QLayout` – manažery rozložení prvků rozhraní
- `Graphics View` – zobrazování komplexní grafiky

- Grafický editor souborů s definicí GUI (XML)

The screenshot displays the Qt Creator GUI Designer interface for a file named 'main_window.ui'. The central workspace shows a grid with a text label 'Type Here'. The left sidebar contains a 'Filter' and several categories of widgets: Layouts (Vertical, Horizontal, Grid, Form), Spacers (Horizontal, Vertical), Buttons (Push, Tool, Radio, Check, Command Link, Dialog), Item Views (List, Tree, Table, Column), Item Widgets (List, Tree, Table), and Containers (Group Box, Scroll Area). The right-hand pane is divided into two sections. The top section, 'Object', shows a tree view of the GUI components: MainWindow (QMainWindow), centralWidget (QWidget), menuBar (QMenuBar), mainToolBar (QToolBar), and statusBar (QStatusBar). The bottom section, 'Property Editor', shows the properties for the selected 'QMainWindow' object. It includes a table for 'QObject' properties and a list of 'QWidget' properties.

Property	Value
QObject	
objectName	MainWindow
QWidget	
windowModality	NonModal
enabled	☒
geometry	[[0, 0], 400 x ..
sizePolicy	[Preferred, Pr
minimumSize	0 x 0
maximumSize	16777215 x 1.
sizeIncrement	0 x 0
baseSize	0 x 0
palette	Inherited

- XML soubory s definicí GUI jsou následně zpracovány
  - Obvykle za překladač pomocí QMake a UIC na kód v C++
  - Za běhu aplikace pomocí QUiLoader
- Zpracováním za překladač vznikne hlavičkový soubor

main_window.h

```
#include <QMainWindow>

namespace Ui { class MainWindow; }

class MainWindow : public QMainWindow
{
    Q_OBJECT

public:
    MainWindow(QWidget *parent = 0);
    ~MainWindow();

private:
    Ui::MainWindow *ui;
};
```

main_window.cpp

```
#include "main_window.h"
#include "ui_main_window.h"

MainWindow::MainWindow(QWidget *parent)
    : QMainWindow(parent),
      ui(new Ui::MainWindow)
{
    ui->setupUi(this);
}

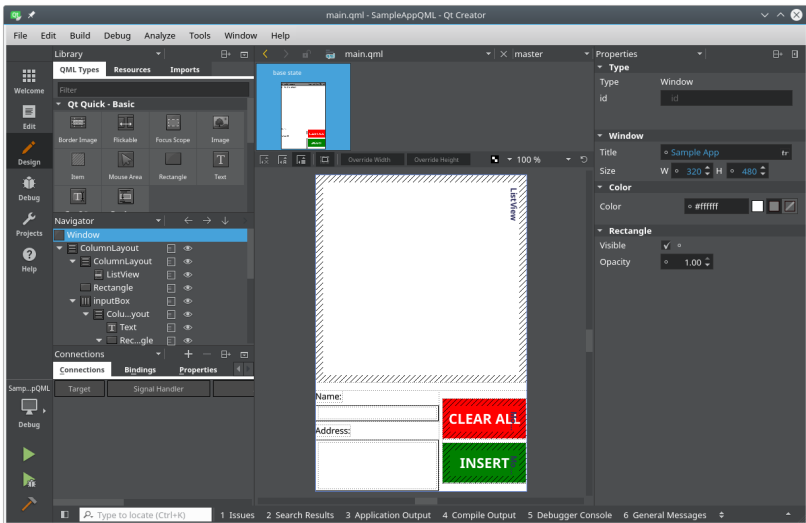
MainWindow::~MainWindow()
{
    delete ui;
}
```

Příklad

- Modernější alternativní systém pro tvorbu GUI v Qt
  - Základem je deklarativní jazyk QML, který je kombinací jazyků JSON a JavaScript
  - Umožňuje efektivní popis uživatelských rozhraní jako vizuálních komponent
  - Na základě tohoto popisu je **za běhu** vytvořen graf scény, jehož prvky jsou vykreslovány za použití HW akcelerace (např. OpenGL) asynchronně ve více vláknech

```
Rectangle {  
    id: myButton  
    width: 10  
    height: 10  
    color: "green"  
  
    MouseArea {  
        anchors.fill: parent  
        onClicked: { /* JS ... */ }  
    }  
}
```

- Lze využít grafický editor v Qt Creatoru

- Propojení jádra aplikace (C++) se systémem QML
  - Pomocí signálů/slotů, vlastností (`Q_PROPERTY`) a metod objektů označených jako `Q_INVOKABLE`
  - Vyžaduje typové konverze (typ musí znát jak C++ tak QML)
  - Uživatelské typy v C++ musí být registrované:

```
// Hlavičkový soubor  
class Typ : public QObject { Q_OBJECT /* ... */ };  
// Kód  
qmlRegisterType<Typ>("com.x.y", 1, 0, "Typ");
```

- Instanci objektu je možné zpřístupnit nastavením proměnné kontextu:

```
Typ x; // Registrovaný uživatelský typ  
QQmlApplicationEngine engine;  
engine.rootContext()->setContextProperty("x", &x);  
// ...  
engine.load(/* QML Soubor */);
```

- Práce se signály v QML
- Přijetí signálu pomocí „Signal Handler“
  - Pojmenovány jako `on<Signál>` např. `onClicked` pro signál `clicked`
  - Pokud má signál parametry, jsou dostupné jako lokální proměnné pod jejich názvy
- Signály oznamující změnu hodnoty „property“ mají název ve tvaru `on<Property>Changed`
- Objekt propojení „Connection Type“ umožňuje připojení na signály libovolného objektu

```
Connections {  
    target: idObjektu  
    onClicked: { /* ... */ }  
}
```

- Přidavné signály – rozšíření objektu o „nové“ signály

```
Rectangle {  
    Component.onCompleted: { /* ... */ }  
}
```

- Signály uživatelsky definovaných typů

```
// MyButton.qml  
Rectangle {  
    id: root  
    signal activated()  
  
    MouseArea {  
        anchors.fill: parent  
        onPressed: root.activated()  
    }  
}
```

```
// MyApp.qml  
MyButton {  
    onActivated: console.log("clicked")  
}
```

- Práce s vlastnostmi v QML
- Hodnota může být **jednorázově přiřazena**

```
Component.onCompleted: { height = x.value; }
```

- Nebo může být **trvale spojena** s jinou „binding“

- Jednoduché propojení

```
Rectangle {  
    height: x.value  
}
```

- Propojení výrazem nebo funkcí

```
Rectangle {  
    height: 5*x.value  
    width: { if(x.value < 5) return 5;  
             else return x.value; }  
}
```

- Dynamické vytvoření propojení

```
Keys.onSpacePressed: {  
    height = Qt.binding(function() { return 5*width })  
}
```

```
int main(int argc, char *argv[])
{
    ObjX::registerType();
    ObjX x;

    QGuiApplication app(argc, argv);
    QQmlApplicationEngine engine; // QML engine
    engine.rootContext()->setContextProperty("x", &x);

    // Načtení *.qml z resource souboru
    engine.load(QUrl(QStringLiteral("qrc:/main.qml")));

    return app.exec(); // Event-loop
}
```

- Součástí překladového systému `RESOURCES += qml.qrc` v *.pro souboru
- Umožňují „přibalit“ soubory do výsledného spustitelného programu
- Obsah takto „přibalených“ souborů lze pak číst pomocí speciální cesty „qrc:/“. Např.:

```
engine.load(QUrl(QStringLiteral("qrc:/main.qml")));
```
- Vhodné pro data, jako jsou skripty v QML, obrázky, soubory jazykových mutací atd.

- nadstavba pro Python, která umožňuje rychlou tvorbu uživatelských rozhraní pro aplikace v Pythonu
- příklad

- GTK+ (obdoba Qt, pro jazyk C, také existuje nadstavba pro Python)
- Tkinter (framework pro tvorbu GUI pro Python)
- ...

- Multiplatformní widget toolkit
- Primárně využívaný na platformách se správci oken X11 a Wayland
- Primárním implementačním jazykem je C s objektovým přístupem
  - GTK# (pro .NET), PyGObject (pro Python 2/3)
- Založeno na událostně řízeném programování
- Obsahuje podporu pro sestavení GUI za běhu (GLADE)

- Objekty tvořeny na základě `GObject`, který využívá struktury jazyka C jako třídy a objekty

- Vytvoření instance objektu `GtkApplication`

```
GtkApplication *app = gtk_application_new(/* ... */);
```

- GTK využívá počítání referencí („Reference Counting“) k určení doby života objektu

- Snížení počtu referencí na objekt

```
g_object_unref(app);
```

- Přetypování je realizováno pomocí `maker`

- Po přetypování objektu `GtkButton` na `GtkObject`

```
GTK_OBJECT(button)
```

je možné použít všechny funkce dostupné pro `GTK_OBJECT`

- Objekty mají definovány sady signálů, které jsou pojmenované pomocí řetězců
  - Signály jako: „clicked“, „activate“, ...
- Sloty jsou tvořeny funkcemi (tzv. „Callback“)

```
static void OnClicked(GtkWidget *w, gpointer data)
{ /* ... */ }
gtk_signal_connect(button, "clicked",
                  G_CALLBACK(OnClicked), NULL);
```

- Metodu jiného objektu je také možné použít jako slot

```
// void gtk_widget_destroy(GtkWidget *widget);
gtk_signal_connect_swapped(b, "clicked",
                          G_CALLBACK(gtk_widget_destroy), w);
```

```
static void Activate(GtkApplication *app,  
    gpointer userData) { /* Sestavení GUI */ }  
  
int main(int argc, char *argv[])  
{  
    GtkApplication *app =  
        gtk_application_new("cz.vutbr.fit.ivs",  
            G_APPLICATION_FLAGS_NONE);  
  
    g_signal_connect(app, "activate",  
        G_CALLBACK(Activate), NULL);  
  
    int status = g_application_run(G_APPLICATION(app),  
        argc, argv);  
  
    g_object_unref(app);  
  
    return status;  
}
```

```
import gi

gi.require_version('Gtk', '3.0')
from gi.repository import Gtk

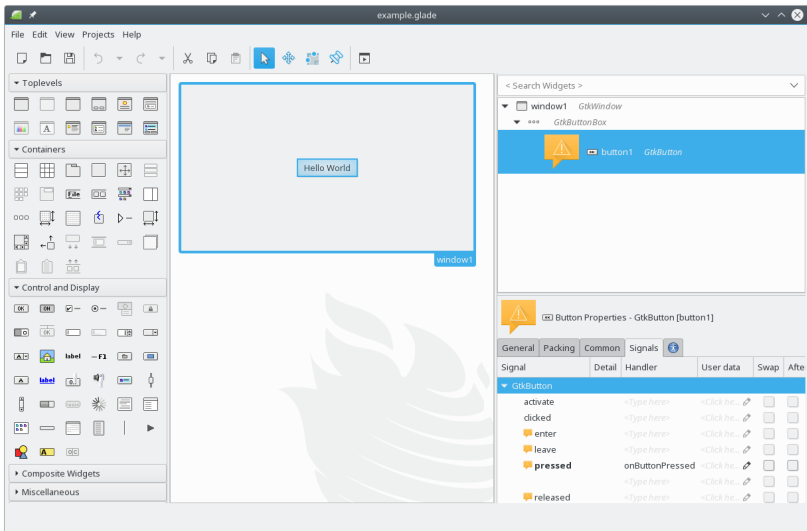
class MyWindow(Gtk.Window):
    def __init__(self):
        Gtk.Window.__init__(self, title="Hello World Window")
        self.set_size_request(320, 240)

        # Sestavení GUI

    def onButtonClicked(self, widget):
        print("Hello World")

win = MyWindow()
win.connect("delete-event", Gtk.main_quit)
win.show_all()
Gtk.main()
```

- Grafický editor souborů s definicí GUI


```
import gi
gi.require_version('Gtk', '3.0')
from gi.repository import Gtk

class Handler:
    def onDeleteWindow(self, *args):
        Gtk.main_quit(*args)

    def onPressed(self, button):
        print("Hello World!")

builder = Gtk.Builder()
builder.add_from_file("example.glade")
builder.connect_signals(Handler())

window = builder.get_object("window1")
window.show_all()

Gtk.main()
```

- Framework Qt
  - <http://doc.qt.io/qtcreator/index.html>
  - <http://doc.qt.io/qt-5/qtwidgets-index.html>
  - <http://doc.qt.io/qt-5/qtqml-index.html>
- Toolkit GTK+
  - <https://developer.gnome.org/gtk3/>
- Toolkit GTK+ v Pythonu
  - <https://wiki.gnome.org/action/show/Projects/PyGObject>
  - <https://python-gtk-3-tutorial.readthedocs.io/en/latest/index.html>
- GLADE
  - <https://glade.gnome.org/>

iveigend@fit.vut.cz